

KARAPARANIN TANIMI, AKLANMASI ve AŞAMALARI

Burçin ACAR (*)

1 - GİRİŞ

Karapara her türlü yasadışı faaliyetten elde edilen gelir olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde karapara faaliyetleri çok önemli hacimler kazanmıştır. OECD raporlarına göre yasadışı faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin 1 trilyon ABD Dolarını aştığı tahmin edilmektedir. Bu durum karaparanın ekonomilere olan etkisinin ne düzeylere yükseldiğini açıkça göstermektedir.

Karapara hacminin düzeyindeki artış yasadışı faaliyetlerdeki artış ile paralel seyir göstermektedir. Karapara faaliyetleri sadece ulusal boyutla kalmayıp aynı zaman da uluslar arası boyutta da ekonomilere büyük zarar vermektedir. Aynı zamanda uluslar arası düzeyde işbirliği sağlanamadığı takdirde karapara ile mücadele mümkün değildir. Günümüzde bu işbirliğinin sağlanması,

gerek bazı ülkelerin (özellikle vergi cenneti olarak tabir edilen ülkeler) sermaye ihtiyacı ve bu sermayeye nasıl olursa olsun ülkeye sokma gayreti gerekse yetersiz yasal düzenlemeler gibi nedenlerden dolayı çok zordur.

Makalede karaparanın ülke ekonomisine olan etkileri, aşamaları, karapara aklaması yönünde kullanılan yöntem ve kurumlar detaylandırılacaktır.

2- KARAPARANIN TANIMI

Karapara, yasadışı faaliyetler sonucu elde edilen para, mal veya değerler olarak tanımlanmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de yasadışı yollardan büyük miktarlarda gelir elde edilmektedir. Söz konusu gelirlerin kaynağı çoğunlukla uyuşturucu ve psikotrop¹ maddeler, silah kaçakçılığı, patlayıcı madde, kadın ticareti gibi toplumsal hayatın hemen her alanını olumsuz yönde etkileyen faaliyetlerdir.

(*) Vergi Müfettişi

¹ **Psikotrop** madde ya da psikoaktif madde, asıl olarak merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren ve beyin işlevlerini değiştirerek algıda, ruh hâlinde meydana getiren uyuşturucu benzeri madde.

Karapara kaynağına göre iki grup içinde değerlendirilmektedir. Birinci grupta, tamamen yasa dışına çıkmış faaliyetlerden elde edilen paralar yer almaktadır. Uyuşturucu, silah kaçakçılığı gibi. İkinci grupta ise, yasal yollardan elde edilmiş paraların sahte ve/veya muhteviyatı itibarı ile yanıltıcı faturalar düzenlenerek veya vesikalar tahrif edilmek sureti ile yapılan vergi kaçakçılığı ile elde edilen paralar sayılmaktadır.²

Avrupa Birliği Konseyinde ise karaparanın tanımı: “Uyuşturucu maddelerle ilgili faaliyetler ile bu ve benzeri faaliyetlere iştirak edilmesinden elde edilen her türlü kazançtır.”. Ancak bu tanımın genişletilebileceği ve üye ülkelerin belirleyeceği diğer suçların da direktif kapsamına alınacağı şerhi bulunmaktadır. Strazbourg Konferansında da tanım genişletilerek ‘her türlü kriminal aktivitelerden elde edilen kazanç’ olarak açıklanmıştır.

3. Karaparanın Aklanması

Suç sayılan faaliyetlerden elde edilen gelirlerin genellikle nakit olması nedeniyle serbestçe ve kısa sürede kullanılmaları mümkün değildir. Bu bağlamda söz konusu gelirlerin yasadışı faaliyetlerden elde edildiğinin tespit edilmesi halinde müsadere cezasının yanı sıra para ve hapis cezası da gündeme geleceği için elde edilen karapara-
raların aklanması zorunluluğu vardır.

Karaparanın aklanması, yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelire meşru görünüm kazandırarak kullanılabilir hale getirmek amacıyla kasıtlı olarak karaparanın kaynağının gizlenmesi fiilidir.

Karaparanın aklanması amacı ile mali sistemin kullanılmasının önlenmesine ilişkin Avrupa Topluluğu Konseyinin 91/308 Sayılı Yönergesine göre karaparanın aklanması aşağıdaki şekilde tarif edilmiştir:

Kasıtlı olarak;

- Bir iktisadi değer in suç sayılan bir faaliyetten ya da böyle bir faaliyete katılma eyleminden elde edildiğinin bilinmesine rağmen yasadışı kökenini gizleme ya da görünümünü değiştirme veya böyle bir faaliyetin gerçekleştirilmesine katılmış olan kişilere doğacak hukuksal sonuçlardan kurtulmaları için yardım etme amacıyla başka bir şekle dönüştürülmesi ya da transferi,

- Gerçek niteliğinin, kaynağının, yerinin, bileşiminin, yer değiştirilmesinin, mülkiyetinin ya da üzerindeki öteki hakların gizlenmesi ve görünümünün değiştirilmesi,

- Bilinmesine rağmen iktisap edilmesi, zilyetliğinin kazanılması ya da kullanılması,

- Bir şeyin yapılması, yapılmasına asil ya da yardımcı fail olarak katılması, yapılmasına teşebbüs edilmesi, yardımcı olunması, azmettirilmesi, kolaylık sağlanması, yol gösterilmesi

karaparanın aklanması eylemi sayılmaktadır.

4- KARAPARANIN AKLANMA AŞAMALARI

Günümüzde yasadışı yollardan elde edilen gelirler çeşitli yollarla piyasaya enjekte edilmeye çalışılmaktadır. Karaparanın aklanması yolları 3 ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; yerleştirme, ayırma ve bütünleştirme aşamalarıdır. Bu yollarla karapara öncelikle finansal sisteme dahil edilmekte daha sonra finansal sisteme dahil edilen bu paralar işlemle dağıtmakta ve son olarak da kullanılabilir duruma getirilmektedir.

4.1- Yerleştirme (Placement)

Suç kaynaklı karapara genellikle nakit ve büyük miktarlardadır. Günümüzde nakit para yerine çek, kredi kartı ve diğer nakit olmayan araçlar

² Yetim, 2000: 165

kullanıldığından büyük miktarlarda nakit para kullanımı dikkat çekmektedir. Bu durumda karaparanın nakit formundan kurtulması gerekmektedir. Bu nedenle suçlu dikkat çekmemek için yaparıyı mali sistem içine sokmaya çalışacak ya da yurtdışına çıkarmaya teşebbüs edecektir. Aklayıcılar için en zor, yetkililer için en avantajlı aşama olan bu aşamaya yerleştirme (placement) aşamasıdır.

4.2- Ayırma (Layering)

Bu aşamada fonun kaynağının karapara olduğunu gizlemek amacıyla çok sayıda ve farklı nitelikte finansal işlemle gelir dağıtılır. Böylelikle aklayıcı, yapılan karmaşık işlemlerle geliri, elde edildiği kaynaktan fiziksel ve nedensel olarak uzaklaştırmakta, iz sürmeyi zor hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Para nakit dışı bir çok şekle sokulmuştur. Aklayıcılar açısından kolay bir aşamadır. Çünkü finansal sisteme giren para, günümüz koşullarında sayısız işlemle, süratle ülkeden ülkeye, hesaptan hesaba, bankalardan aracı kurumlara aktarılabilen ve böylece de yetkililerin bu paraların izini sürmesi önemli oranda engellenebilmektedir.

4.3- Bütünleştirme (Integration)

İlk iki aşama geçildiği için paranın kaynağına ilişkin sorulabilecek muhtemel bir soruya aklayıcılar tarafından yasal bir açıklama getirilebilecektir. Bu aşamada paranın, karapara olduğunun tespiti çok zordur. Bu nedenle karapara sahipleri kazançlarıyla yatırım yapar, lüks bir hayat sürer veya kaynaklarının bir kısmını tekrar suç işleme amacıyla kullanırlar.

5- KARAPARANIN AKLANMASI İÇİN

KULLANILAN KURUM ve YÖNTEMLER

Karaparanın aklanması için çok çeşitli kurum ve yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler tekno-

lojinin gelişmesiyle ve yasadışı işler yapan kişilerin de yaratıcı fikirleriyle her geçen gün farklılaşmaktadır. Bu durum karaparanın önlenmesiyle yetkili olan kurumları ve şahısları yeni önlemler almaya sevk etmektedir. Aşağıda karaparanın aklanmasıyla ilgili kullanılan kurum ve yöntemlerden bazılarına yer verilmiştir.

5.1- Sahte veya Muhteviyatı İtibarı ile Yanıltıcı Faturalar

Faturaların düşük veya yüksek gösterilerek aradaki farkın karapara aklamak amacı ile kullanılması işlemidir. Türkiye'nin 1980'li yıllarında uzun süre mücadele ettiği hayali ihracat, haksız vergi iadesi alınmasına yol açtığı gibi, aynı zamanda karapara aklama için de kullanılmıştır. Değeri oldukça düşük olan mal belli niteliklere sahip değerli bir mal gibi yurt dışına gönderilmekte, örneğin, 1 TL'lik mal 25 TL'ye ihraç edilmiş gibi gösterilirken, bu işleminden sonra ilgili KDV mevzuatı çerçevesinde vergi iadesi alınabilmekte hem de 24 TL karapara ihracat geliri olarak gösterilebilir. Ancak olası incelemelerde açık verememek için ve karaparanın bir şekilde finansal sisteme plase edilmesi gerekliliği nedeniyle, karaparanın, sözde ihracatın yapıldığı şirket tarafından gönderilmesi gibi bir işleme tabi tutulması da gerekmektedir. Bu fiktif olarak faaliyet gösteren paravan bir şirket olabileceği gibi gerçek faaliyeti olan bir şirket de olabilir.

Benzer işlemin ithalat için de yapılabilmesi mümkün olup, bu durumda yurtdışından 1 TL'ye alınan mallar yurt içinde aklama için kullanılan şirketlere 25 TL'ye satılabilir ve aradaki fark aklama işleminde kullanılır.

5.2- Mantarlama (Smurfing)

Devamlı bilgi verme ve kimlik tespiti yükümlülüğü konusunda, ülkelerin getirmiş oldukları

yasal sınırların altında işlem yaparak, anılan işlemlerin devamlı bilgi verme kapsamında yetkili kurumlara bildirilmesinin veya kimlik tespiti yapılmasının engellenmesi yöntemidir.

Örneğin ülkemizde uygulanmakta 213 Sayılı Vergi Usul Kanununa göre de belirli tutarları aşan meblağların banka veya benzeri kurum ve kuruluşlar kanalı ile transferi şarttır.

5.3- Fiktif veya Yanlış İsim veya Hesap Açma

Dikkat çekmemek ve sağlıklı bir inceleme yapılmasına mani olmak amacıyla işlem tamamen fiktif ya da başka birisinin ismi kullanılarak yapılmaktadır. Bu yöntemde asıl amaç yasadışı işlem yapan şahsa ulaşmanın imkansız hale getirilmesidir. Genellikle yasadışı işlem yapan şahıs bir kişinin adına hesap açtırmakta ve banka işlemlerini onun üzerinden yaparak kendini riskten korumaktadır. Herhangi bir soruşturma halinde suçlu hesap adına açılan şahıs olmaktadır.

5.4- Finansal Kuruluşlarla İşbirliği Yapmak

Bu tip bir işlem ile bildirim yükümlülüğünü aşmak için bildirim tutarının üstünde paranın yatırıldığı kuruluşun yönetimi veya çalışanı ile anlaşarak bildirimin yapılmaması, yanlış doldurulması veya tanınan muafiyetlere sokulması sağlanmaktadır.

Konuya ilişkin tespit edilen bir örnek olay şöyledir; yasadışı kazançlar aracı kurumlarda çalışan personelin işbirliği ile aracı kuruma götürülmüş ve karşılığında aracı kurumca düzenlenen çekler alınmıştır. Bu çekler sahte isimlerle aracı kurumun açtığı müşteri hesabına yatırılmış ve bu hesapta bulunan fonlar, hamiline tahvil ve mevduat sertifikası alımı için kullanılmıştır. Daha sonra vade geldiğinde ise tahvilin kupon bedelleri ve işlemiş faiz tutarları alınmış, mevduat sertifikaları da banka hesabına geçmek üzere satılmıştır.

5.5- Nakit Kaçakçılığı

Yasadışı faaliyetlerden elde edilen nakitler, ya para kuryesi olarak görev yapan şahıslar tarafından veya herhangi bir vasıta ile bankacılık alanında gizlilik prensibine sıkı sıkıya bağlı ve denetim ile birlikte bir takım yükümlülüklerin çok fazla olmadığı ülkelere götürülmektedir. Daha sonra ise söz konusu nakitlerin, bu ülkelerde finans sisteminin içine sokularak yasal görüntü almaları sağlanmaktadır.

5.6- İşçileri Kullanma

Gelişmiş ülkelerde çalışan işçilerin kendi ülkelerindeki yakınlarına yapacakları havale işleminin dikkat çekmeyeceği düşüncesiyle karapara aklayıcıları tarafından kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, genellikle gelişmiş ülkelere transferlerde kullanılmaktadır. Aklayıcı açısından sakıncaları fazladır çünkü belli bir miktarın üzerinde yapacağı transferlerin açıklanması gerekir.

5.7- Sigorta Poliçeleri

Bazı ülkelerde hayat sigortası poliçesi sahibi öldüğünde poliçeyi satmışsa, satın alan kişinin poliçeden doğan tüm haklarını sigorta şirketinden talep etme hakları vardır. AIDS hastalığının artması ile birlikte de hastaların sahip olduğu poliçelerin ikincil piyasası oluşmuş ve hastalar öleceklerini tahmin ettiklerinden poliçelerinin kalan günlerini iyi geçirmek için satmakta ve alanlar ise iskontolu olarak aldıklarından aradaki farka kadar kar elde etmektedirler. Aklayıcılar ise bu poliçelerden nakit karşılığı ve ikinci el piyasalarda oluşan fiyatından fazlasını vererek yani gerçek bedeline göre düşük iskontolarla almaktadırlar. Burada aklayıcıların hiç iskonto yapmayabilmeleri, hatta nominal değerinin üzerinde bir fiyatı dahi verebilmektedirler. Hastanın ölmesine

kadar geçen süredeki paranın zaman değeri (ve nominal değerinin üzerinde alındıysa aradaki fark) aklayıcının aklama komisyonunu oluşturmaktadır. Doğal olarak hastaya ödeme nakit olarak yapılmaktadır. Ancak hasta zaten satıştan sağladığı gelirle günlük harcamalarını sürdüreceğinden, elde ettiği nakdi peyder pey, aklama ihtiyacı olmadan harcayacaktır. Aklayıcıların ise iki noktada avantajları bulunmaktadır:

1. avantaj; esas amaç olmasa da nominal değer altında satın alınma nedeniyle elde edilen kardır,

2. avantaj; hasta öldüğünde polise karşılığında para, aklayıcıya sigorta şirketinden çek olarak ödeneceğinden nakit kullanım söz konusu olmayacak ve bu işlem hiç kimsenin dikkatini çekmeden yapılabilecektir.

5.8- 900'lü Telefon Hatları

Aklama için geliştirilmiş bir başka teknik olan bu hatlar, suçtan elde edilen gelirin genelde nakit olduğu varsayıldığı kabul edilmekle birlikte, bütün önlemlerde nakit para transferine göre oluşturulduğundan, aklayıcılar suçtan elde edilen parayı nakit almak yerine, işlettikleri 900'lü erotik telefon hatlarının numaralarını kullanmaktadırlar. Bu hatlarda yasadışı faaliyetlerden borcu olan kişi borç tutarı kadar telefonla konuşmakta ve borcunu bu yolla ödemektedir. Bu tip hizmetlerde telefon işletme sisteminin maliyeti düşük olduğundan hattın kar marjı yüksek olmakta ve aradaki kar marjı kadar kara para aklanmaktadır.

5.9- Talih Oyunlarından Kazanılan İkramiyeler

İkramiye kazanan talihli, ikramiyesini almadan önce aklayıcılar tarafından bulunarak kazandığı ikramiyeden daha fazlası kendisine verilir ve elindeki bilet, kupon vb. alınır. Böylece elde edilen karaparaların, talih oyunlarından kazanıldığı

izlenimi verilir. Bu yöntemin kullanılma oranı çok düşüktür. Sürekli büyük ikramiye kazanan kişi bulmak zordur.

5.10- Yabancı Ülkelerdeki Temsilcilikler

Bu yöntemde bankaların yabancı ülkelerdeki temsilcilikleri bazı yükümlülüklerle tabi olmadıkları için karaparanın aklanmasında rahatça kullanılabilirler. Bir bankanın yabancı bir ülkede bulunan temsilciliğinin karıştığı konuya örnek oluşturabilecek bir olay şöyle gerçekleşmiştir: Normal olarak mevduat toplama izni olmayan temsilcilik, suçtan elde edilen geliri alarak bir ticari işletmenin hesabı varmış gibi göstermiş ve buradan transferler yapmıştır. Bankacılık faaliyetinde bulunmadığı için bildirim yükümlülüğü olmayan temsilcilik bu yolla karaparanın finansal sisteme sokulmasını sağlamıştır.

5.11- Finans Dışı Sektörler

Genellikle yerleştirme aşamasında kullanılan bu yöntemde, finans sektörünün dışında yer alan kurumlar ve kişiler karaparanın aklanması amacı ile kullanılmaktadır. Bu kurumlar arasında;

- Para havale edenler ve seyahat acenteleri,
- Havale hizmeti verenler,
- Otomobil, uçak, tekne, gayrimenkul gibi lüks mal satıcıları,
- Profesyoneller ve kuryeler,
- Posta yoluyla havale hizmeti verenler, çekleri paraya çevirenler,
- Paralel para değişim piyasaları ve karaborsa
- Değerli taşlar, sanat ve tarihi eser araçları sayılabilir.

Karaparanın aklanması için kullanılan kurum ve yöntemler bunlarla sınırlı olmayıp örneğin gazino, kumarhane vb işletmeler de bu iş için kullanılmakta ve gelişen teknoloji ile birlikte de pek çok yöntem geliştirilmektedir.

6- SONUÇ

Karapara, günümüzde özellikle Türkiye gibi ülkelerin ekonomisini çeşitli şekillerde etkilemektedir. Vergi hasılatından, milli gelir değişimlerine, sosyal refaha ve adalete, rekabete kadar pek çok alanda etkisi görülmektedir. Bu etkilerin toplumsal sonuçları ortaya çıkmaktadır. Karapara aklama, devletin dolaysız vergi kaybına neden olmakta, kamu harcamalarında etkin olmayan bir dağılım ortaya çıkarmakta, para talebini değiştirmekte (suç oranı arttıkça, para talebinde azalma meydana gelmekte), gelir ve kaynak dağılımını bozmakta, fiyatlarda, faiz oranlarında ve hatta döviz kurlarında değişkenlikler ve piyasalarda beklenmedik dalgalanmalar meydana gelebilmekte, piyasalarda güveni ve etkinliği bozmakta ve karapara aklama sırasında ortaya çıkan rüşvet ve yolsuzluk da sosyal alanda çözümlere varan sonuçlar ile birlikte pek çok olumsuzluk ortaya çıkarabilmektedir.

Yasadışı faaliyetlerde karaparanın önlenmesi için ülkeler yıllardır işbirliği yaparak çalışmakta, ancak bazı ülkeler gerek sermaye ihtiyacı gerekse de yetersiz ve isteksiz uyguladıkları kanunları nedeni ile karaparanın önlenmesi faaliyetlerine engel olmaktadır. Ancak karaparanın önlenmesine ilişkin çabalar uluslar arası düzeyde işbirliği faaliyetinin artması ile etkinlik kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- Başak, Ramazan. **50 Soruda Karapara ve Karaparanın Aklanması ve Önlenmesi**. TBB Yayınları,
- Yeşiadalı, D., Derya. **Karaparanın Aklanması ile Mücadelede TC Merkez Bankasının Rolü**. Bankacılar Dergisi – 2010
- Saaçi, Banu. **Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslar arası Girişimler**. Bankacılar Dergisi.
- Yetim, Sedat. (2000) **Karaparanın Aklanma-**

sı, Boyutları ve Mafyokrası. Ankara.

- **Kara Para Aklama Faaliyetleri ve Önlemler**, (2009). Ankara, TCMB Yayınları.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Çalışması.
- Karapara ve Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Konusunda Mali Suçlar Araştırma Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Düzenlenen Seminer Notları. (Bankacılar Dergisi),